

УДК 347.19(477)

Анастасія Литвиненко,

здобувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності
Харківського національного університету внутрішніх справ,
адвокат, партнер
АО «Литвиненко, Залеська і партнери»

СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ЯК УЧАСНИКИ ПРОЦЕСУ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ: ФІНАНСОВО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті проведено дослідження чинного законодавства України, яким регулюються відносини державної реєстрації суб'єктів господарювання. Встановлено коло суб'єктів державної реєстрації суб'єктів господарювання. Автором доводиться, що суб'єкти державної реєстрації виконують функції у сфері фінансової діяльності держави, а саме: такими суб'єктами забезпечується надходження до бюджету адміністративного збору за проведення реєстраційних дій та користування відомостями Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань як різновиду неподаткових надходжень бюджету.

Ключові слова: фінансова діяльність держави, державна реєстрація суб'єктів господарювання, суб'єкти державної реєстрації, державні реєстратори, адміністративний збір.

Постановка проблеми. Суб'єкти господарювання відіграють в житті кожної країни досить важливу роль, оскільки в рамках діяльності, що ними провадиться, забезпечуються реалізація більшості потреб населення, існування та розвиток економіки, нормальне існування та розвиток самої держави та її інститутів. Відповідно до пануючої в Україні правової ідеології, на якій базуються приписи чинного законодавства, втручання держави в діяльність суб'єктів господарювання забороняється. Однак держава має свій беззаперечний вплив на розвиток суб'єктів господарювання, на вибір ними тих чи інших напрямів діяльності тощо. Одним з основних видів впливу держави на суб'єктів господарювання є облік таких суб'єктів, їх реєстрація, надання їм статусу учасників правовідносин, тобто фактично наділення їх повною цивільною право- та дієздатністю, а також припинення останньої в результаті припинення існування господарюючих суб'єктів. У зв'язку із цим усі аспекти проведення будь-яких дій, пов'язаних із державною реєстрацією суб'єктів господарювання, мають особливо вагомe значення для учасників таких відносин, а значить потребують належного правового регулювання та дослідження з погляду теорії права. Слід зазначити, що останнім часом в Україні прийнято ряд ключових змін до законодавства у сфері державної реєстрації суб'єктів господарювання, зокрема, набула чинності нова редакція основного

закону у сфері державної суб'єктів господарювання – Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 15 травня 2003 року № 755-IV [1], а також прийнято довгоочікуваний Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 6 лютого 2018 року № 2275-VIII [2]. Даними нормативно-правовими актами внесені суттєві зміни в процедуру створення та державної реєстрації суб'єктів господарювання в Україні.

Слід зазначити, що ключову роль у процесі державної реєстрації відіграють суб'єкти такої реєстрації, оскільки саме ними реалізуються державні повноваження у сфері «легалізації» суб'єктів господарювання, а також «легалізації» всіх дій із такими суб'єктами. Невід'ємним складником діяльності суб'єктів державної реєстрації є фінансовий складник, у зв'язку із чим дана сфера правовідносин є актуальною для дослідження, особливо в контексті останніх законодавчих змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансово-правовий аспект діяльності суб'єктів державної реєстрації, що забезпечують проведення реєстраційних дій щодо суб'єктів господарювання, на монографічному рівні в Україні не досліджувався. Окремі питання державної реєстрації суб'єктів господарювання у своїх роботах вивчали Н. В. Галіцина, О. О. Зоріна, Д. І. Іванов, Л. П. Котяш, А. С. Ластовецький,

О. М. Тріхонюк, Г. З. Хафізова, П. П. Черевко, О. Г. Юшкевич та інші. Різноманітні аспекти фінансово-правового регулювання діяльності органів державної влади та інших суб'єктів владних повноважень розглядалися у працях таких науковців, як: О. М. Бандурка, Д. О. Білінський, Л. К. Воронова, О. П. Гетманець, О. О. Дмитрик, Ю. М. Жорнокуй, С. В. Запольський, Ю. О. Костенко, М. П. Кучерявенко, О. П. Орлюк, І. Є. Криницький, Л. А. Савченко, Н. І. Химичева, та інших. Однак системного та комплексного дослідження фінансово-правового аспекту діяльності суб'єктів державної реєстрації в процесі провадження ними реєстраційних дій щодо суб'єктів господарювання в Україні на тепер немає, що й зумовлює необхідність написання даної статті.

Метою написання даної статті є дослідження фінансово-правового аспекту діяльності суб'єктів державної реєстрації в процесі провадження ними реєстраційних дій щодо суб'єктів господарювання в Україні. Завданням дослідження є виявлення особливостей діяльності суб'єктів державної реєстрації з урахуванням останніх законодавчих змін.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 1 ст. 5 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 15 травня 2003 року № 755-IV (далі – Закон про реєстрацію) систему органів у сфері державної реєстрації становлять: 1) Міністерство юстиції України; 2) інші суб'єкти державної реєстрації. Відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 1 вказаного Закону суб'єктами державної реєстрації є: 1) Міністерство юстиції України – у разі державної реєстрації політичних партій, всеукраїнських професійних спілок, їх об'єднань, всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців; відокремлених підрозділів іноземних неурядових організацій, представництв, філій іноземних благодійних організацій, постійно діючих третейських судів, засновниками яких є всеукраїнські громадські організації, всеукраїнських творчих спілок, символики громадських формувань; 2) територіальні органи Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі – у разі державної реєстрації первинних, місцевих, обласних, регіональних та республіканських професійних спілок, їх організацій та об'єднань, структурних утворень політичних партій, регіональних (місцевих) творчих спілок, територіальних осередків всеукраїнських творчих спілок, місцевих, обласних, республіканських Автономної

Республіки Крим, Київської та Севастопольської міських організацій роботодавців та їх об'єднань, постійно діючих третейських судів, громадських об'єднань, їх відокремлених підрозділів, громадських об'єднань, що не мають статусу юридичної особи, підтвердження всеукраїнського статусу громадського об'єднання; 3) виконавчі органи сільських, селищних та міських рад, Київська та Севастопольська міські, районні, районні у містах Києві та Севастополі державні адміністрації, нотаріуси, акредитовані суб'єкти – у разі державної реєстрації інших юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців [1].

Відповідно до приписів Закону про реєстрацію виконавчі органи сільських, селищних та міських рад (крім міст обласного та/або республіканського Автономної Республіки Крим значення) набувають повноважень із державної реєстрації інших юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців відповідно до цього Закону у разі прийняття відповідною радою такого рішення.

Акредитованим суб'єктом може бути юридична особа публічного права, у трудових відносинах з якою перебуває не менше ніж три державні реєстратори та яка до початку здійснення повноважень у сфері державної реєстрації уклала: 1) договір страхування цивільно-правової відповідальності з мінімальним розміром страхової суми у тисячу мінімальних розмірів заробітної плати, встановленої законом на 1 січня календарного року; 2) договір з іншим суб'єктом державної реєстрації та/або нотаріусом (у разі коли акредитований суб'єкт здійснює повноваження виключно в частині забезпечення прийняття та видачі документів у сфері державної реєстрації). Акредитація суб'єктів та моніторинг відповідності таких суб'єктів вимогам акредитації здійснюються Міністерством юстиції України у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Отже, суб'єктами державної реєстрації, що вчиняють реєстраційні дії щодо суб'єктів господарювання, можуть виступати:

- виконавчі органи сільських, селищних та міських рад;
- Київська та Севастопольська міські, районні, районні у містах Києві та Севастополі державні адміністрації;
- нотаріуси;
- акредитовані суб'єкти.

Варто зазначити, що виконання функцій щодо державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань є правом, а не обов'язком виконавчих органів сільських, селищних та міських рад. Вказані органи беруть на себе повноваження щодо державної реєстрації

шляхом прийняття на сесії відповідного рішення.

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону про реєстрацію, державний реєстратор юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (далі – державний реєстратор) – особа, яка перебуває у трудових відносинах із суб'єктом державної реєстрації, нотаріус. Ст. 6 цього Закону встановлює, що державним реєстратором може бути громадянин України, який має вищу освіту, відповідає кваліфікаційним вимогам, визначеним Міністерством юстиції України, та перебуває у трудових відносинах із суб'єктом державної реєстрації (крім нотаріусів), та нотаріус. Відповідно до Кваліфікаційних вимог до державного реєстратора, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 29 грудня 2015 року № 2790/5, для державних реєстраторів прав на нерухоме майно, державних реєстраторів юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, крім вимог, передбачених Законами України «Про державну реєстрацію майнових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», встановлюються такі вимоги: вільне володіння державною мовою, стаж роботи за фахом на державній службі на посаді не нижче провідного спеціаліста не менше 1 року або стаж роботи в інших сферах управління не менше 3 років [3].

Так, за інформацією Головного територіального управління юстиції у Харківській області нині на території Харківської області послуги, наприклад, у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень та державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців надають 66 суб'єктів державної реєстрації, серед них – 27 районних державних адміністрацій, 10 міських рад, 8 селищних рад, 7 сільських рад та 14 акредитованих суб'єктів [4].

Окрім основної функції з проведення реєстраційних дій щодо суб'єктів господарювання, державні реєстратори виконують фінансово-правову функцію, тобто є учасниками збору та перерозподілу грошових коштів, що сплачуються за проведення реєстраційних дій. Як передбачається ст. 36 Закону про реєстрацію, за державну реєстрацію справляється адміністративний збір у розмірі, визначеному даною статтею [1]. Відповідно до ст. 37 цього ж Закону адміністративний збір за державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців зараховується до бюджетів у порядку, встановленому Бюджетним кодексом України. Фінансове забезпечення державних реєстраторів (крім приватних нотаріусів та акредитованих

суб'єктів) здійснюється за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів. Фінансове ж забезпечення приватних нотаріусів та акредитованих суб'єктів здійснюється за рахунок 60 відсотків коштів адміністративного збору, що залишається у приватних нотаріусів або акредитованих суб'єктів, які здійснили державну реєстрацію [1].

У ст. 9 Бюджетного кодексу України доходи бюджету класифікуються на: 1) податкові надходження; 2) неподаткові надходження; 3) доходи від операцій з капіталом; 4) трансферти. Неподатковими надходженнями визнаються, зокрема, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності [5].

Відповідно до бюджетного законодавства різновидом неподаткових надходжень є, зокрема, надходження за кодом 22010300 – адміністративний збір за проведення державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Згідно з Додатком № 1 до Закону України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» запланований розмір доходів за даною статтею на 2018 рік становить 17 767,00 тис. грн. Крім того, за кодом 22012700 серед неподаткових доходів передбачається плата за надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, за одержання інформації з інших державних реєстрів, держателем яких є центральний орган виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної правової політики та центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сферах державної реєстрації актів цивільного стану, державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Запланований розмір доходів за даною статтею на 2018 рік становить 270 893,00 тис. грн [6].

Отже, з одного боку, адміністративний збір за проведення реєстраційних дій щодо суб'єктів господарювання являє собою одне із джерел доходу бюджетів, а саме є різновидом неподаткових надходжень. З іншого боку, адміністративний збір є платою за реєстраційні послуги окремих суб'єктів державної реєстрації – акредитованих суб'єктів та нотаріусів.

Суб'єкти державної реєстрації безпосередньо пов'язані з процедурою справляння адміністративного збору. Виходячи зі змісту Закону про реєстрацію, зокрема статей 17, 18, 22, для проведення реєстраційних дій, як-то, наприклад, державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, для проведення державної реєстрації змін щодо юридичних

осіб та фізичних осіб-підприємців тощо, обов'язковим є подання документа, який підтверджує сплату адміністративного збору [1]. При цьому відповідно до ст. 27 цього ж нормативно-правового акта однією з підстав зупинення розгляду документів, поданих для державної реєстрації, є несплата адміністративного збору або сплата не в повному обсязі [1].

Висновки

Таким чином, можна зробити висновок, що суб'єкти державної реєстрації як учасники процесу державної реєстрації суб'єктів господарювання, окрім своєї основної функції, виконують фінансову-правову функцію, а саме здійснюють контроль за надходженням до бюджету адміністративного збору за проведення реєстраційних дій та користування відомостями Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що є неподатковим видом доходів Державного бюджету України. До суб'єктів державної реєстрації, що вчиняють реєстраційні дії щодо суб'єктів господарювання, належать: виконавчі органи сільських, селищних та міських рад; Київська та Севастопольська міські, районні, районні у містах Києві та Севастополі державні адміністрації; нотаріуси; акредитовані суб'єкти.

В статье проведено исследование действующего законодательства Украины, которым регулируются отношения государственной регистрации субъектов хозяйствования. Определен круг субъектов государственной регистрации субъектов хозяйствования. Автором доказывается, что субъекты государственной регистрации выполняют функции в сфере финансовой деятельности государства. В частности, такими субъектами обеспечивается поступление в бюджет административного сбора за проведение регистрационных действий и использование сведений Единого государственного реестра юридических лиц, физических лиц-предпринимателей и общественных формирований как разновидности неналоговых поступлений бюджета.

Ключевые слова: финансовая деятельность государства, государственная регистрация субъектов хозяйствования, субъект государственной регистрации, государственные регистраторы, административный сбор.

The article studies the current legislation of Ukraine, which regulates the relations of state registration of business entities. The scope of subjects of state registration of business entities is determined. The author proves that the subjects of state registration perform functions in the sphere of financial activity of the state. In particular, such subjects ensure receipt of the administrative fee for registration activities and the use of information from the Unified State Register of Legal Entities, Individual Entrepreneurs and Public Formations as a type of non-tax budget receipts to the budget.

Key words: financial activity of the state, state registration of business entities, subject of state registration, state registrars, administrative fee.

Список використаних джерел:

1. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/755-15>
2. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>
3. Про врегулювання відносин, пов'язаних зі статусом державного реєстратора: наказ Міністерства юстиції України від 29.12.2015 № 2790/5 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1667-15>.
4. Інформація з сайту Головного територіального управління юстиції у Харківській області. URL: <http://kharkivobljust.gov.ua/derzhavna-restracya-yuridichnih-osb-ta-fzichnih-osb-pdprimcv/> (дата звернення: 23.06.2018).
5. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
6. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України від 07.12.2017 № 2246-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.

